

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้และการคุณภาพชีวิตของบุคคล การศึกษาถูกกำหนดให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประชากรของประเทศ ในการจัดการศึกษาจึงต้องอาศัยหลักสูตรซึ่งนับเป็นเครื่องมือสำคัญ เพื่อทำให้การศึกษาบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ ตามที่ สุมิตร คุณานุกร (25332) กล่าวสนับสนุนว่า เพราะการศึกษาเป็นการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้มีคุณภาพให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่คิดเป็น ผู้ที่คิดเป็นทำ เป็นแก้ปัญหาเป็น และสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยทั่วไปแล้วการที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์นั้นจะต้องมีหลักสูตรซึ่งนับเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างและพัฒนาคุณภาพมนุษย์ การจัดการศึกษาในประเทศใดก็ตามจะไม่สำเร็จตามที่กำหนดไว้ถ้าหากไม่มีหลักสูตรเป็นแนวทางในการให้การศึกษา เนื่องจากหลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาหรือระดับอุดมศึกษา และไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบหรือนอกระบบโรงเรียนย่อมต้องใช้หลักสูตรเป็นหลักยึดหรือเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนทั้งสิ้น หลักสูตรจึงเป็นหัวใจอันสำคัญของการจัดการศึกษา และเป็นสิ่งที่ช่วยบ่งชี้ให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติ หากประเทศใดมีหลักสูตรที่เหมาะสมทันสมัยและมีประสิทธิภาพดีแล้ว คนในประเทศนั้นๆ ย่อมมีความรู้และมีศักยภาพในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มที่ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้สถานการณ์ต่าง ๆ ต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านประชากร เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบการเมืองการปกครอง การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (อัญชลี พงศ์เกษรและคณะ, 2553) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างตลอดเวลาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครองและเทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งเหล่านี้ย่อมมีผลกระทบต่อหลักสูตรโดยตรง กล่าวคือเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปหลักสูตรย่อมเปลี่ยนตามไปด้วย ดังนั้นในการสร้างหลักสูตรจึงจำเป็นต้องคำนึงถึง การจัดความรู้เนื้อหาวิชาและประสบการณ์ที่เหมาะสมทันสมัยต่อเหตุการณ์แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตั้งแต่การร่างหลักสูตร การใช้หลักสูตรและการประเมินผลหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกันและมี

ประสิทธิภาพ ด้วยจากสภาพความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งหมดดังกล่าว ได้เข้ามา มีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น การศึกษาจึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับ สภาพของสังคมนั้นที่จะต้องมีการพิจารณาจากหลักสูตร ในการจัดการศึกษาเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพ ของสังคมนั้นจะต้องพิจารณาจากหลักสูตรเพราะหลักสูตรเป็นแกนสำคัญที่จะทำให้การศึกษามุ่งตาม ปรัชญาของสังคมเดียวกันได้ (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2525) หลักสูตรจึงถือเป็นเครื่องมืออันสำคัญอย่าง หนึ่งในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นไปในระดับใดๆ ก็ตาม หลักสูตรยังมีความ จำเป็นอย่างยิ่งทั้งในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต การสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรที่ดีจะช่วยพัฒนาการ เรียนการสอน ย่อมจะช่วยตอบสนองความต้องการของผู้เรียนให้เป็นไปตามทิศทางที่ผู้เรียนได้เลือกไว้ และเป็นไปตามที่สังคมนั้นๆ มุ่งหวังไว้เช่นกัน ซึ่งในที่สุดย่อมหมายถึงความสามารถในการพัฒนา สังคมได้มากตามไปด้วย ความพยายามในการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรที่ดีอาจเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้ เป้าหมายในข้างต้นเกิดขึ้นได้ แต่กระนั้นก็ตามสิ่งที่เราต้องยอมรับในเบื้องต้นก็คือ การสร้างหรือพัฒนา หลักสูตรที่ดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้ทั้งหมดนั้นไม่สามารถจะเป็นไป ได้หรือเกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวของการสร้างหลักสูตร แต่อาจเกิดขึ้นหลังจากที่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขหรือ พัฒนาหลักสูตรไปแล้วหลายๆ ครั้ง ดังนั้นหลักสูตรที่สร้างขึ้นและใช้มาระยะหนึ่งจึงมีความจำเป็นต้อง พัฒนาเพื่อให้สอดคล้องและทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้ตามที่ อำนาจ จันทรแป้น (2532) ได้กล่าวว่า "ในปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วิทยาการก็ เจริญก้าวหน้าไปอย่าง ไม่หยุดยั้ง การศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับสังคม และความ เจริญก้าวหน้าของวิทยาการ การพัฒนาหลักสูตรจึงมีความจำเป็นจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและทันกับ เหตุการณ์อยู่เสมอ เพื่อให้ชีวิตคนก้าวหน้าหรือปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ"

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถ ในสาขาวิชาต่างๆ ในระดับสูง โดยเฉพาะการประยุกต์ทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ การริเริ่ม การพัฒนา ทั้งทาง วิชาการและวิชาชีพ ทั้งยังมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะในสาขาวิชาการเฉพาะทางให้มี ความชำนาญ มุ่งสร้างสรรคความก้าวหน้า และความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยเฉพาะการศึกษาค้นคว้า วิจัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544) หลักสูตรที่สมบูรณ์จะต้องมีองค์ประกอบต่างๆ ที่สำคัญตามความคิดเห็นของนักการศึกษา ได้แก่ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของการเรียน การสอน เนื้อหาสาระ วิธีการสอน อุปกรณ์ กิจกรรม การบริหารหลักสูตร และการประเมินหลักสูตร ซึ่ง ถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งของการพัฒนาหลักสูตร เพราะการประเมินหลักสูตรจะทำให้ทราบถึง คุณภาพของหลักสูตรนั้นๆ นอกจากนี้ ผลของการประเมินหลักสูตรยังสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางใน การปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพหลักสูตร ดังที่ Wiles & Bondi (1989 อ้างใน Bharvad, 2010) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ชัดเจนที่พยายามที่จะวัดความคุ้มค่าและประสิทธิภาพส่วน หนึ่งของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งอาจเป็นโครงการที่เกี่ยวข้องกันหรือส่วนหนึ่งของงานที่ ดำเนินการกับนักเรียนเอง

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระดับใดก็ตามจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องได้รับการประเมินหลักสูตรเพื่อการพัฒนาต่อไปและในการศึกษาทุกระดับนั้นได้รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาที่มีความสำคัญที่จะต้องมีการพัฒนา ปรับเปลี่ยนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพและตอบสนองความต้องการของประชาคมโลกแห่งการเรียนรู้ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2543)

หลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา นอกจากจะจัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ สารหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคมแล้ว ยังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูงและการค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) โดยสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาระดับสูงที่มีความสำคัญต่อสังคมและประเทศชาติ เพราะเป็นแหล่งวิชาการ และวิชาชีพชั้นสูงในสาขาต่างๆ ที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ มีภารกิจที่สำคัญ คือ การจัดการเรียนการสอน การวิจัย เพื่อหาความรู้สร้างสรรคองค์ความรู้ การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การติดตามวิเคราะห์เตือนภัย ร่วมแก้ปัญหาและชี้แนะทางเลือกให้กับสังคม ชุมชน และประเทศ ผูกอบรมและพัฒนากำลังแรงงานของประเทศ รวมถึงการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และความร่วมมือระหว่างประเทศ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545)

สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ หน่วยงานหนึ่งของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในการผลิตบัณฑิตด้านการศึกษาให้มีคุณภาพและสามารถรองรับการพัฒนางานด้านการศึกษาและงานบริการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับทางคหกรรมศาสตร์ได้ สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ทำการเปิดหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (คหกรรมศาสตร์ กลุ่มวิชาเอกอาหารและโภชนาการ) หลักสูตร 5 ปี มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 เป็นต้นมา การศึกษา 2551 การประเมินหลักสูตรจึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญยิ่งของการพัฒนาหลักสูตร ประกอบกับหลักสูตรคหกรรมศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ พุทธศักราช 2547 (หลักสูตร 5 ปี) ซึ่งได้เปิดสอนในระดับปริญญาตรีมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 เป็นต้นมานั้น สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ก็ยังไม่ได้ทำการประเมินหลักสูตรอย่างเป็นทางการ ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้สอนในหลักสูตรและได้มีส่วนร่วมกันในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรตั้งแต่เริ่มต้นมา จึงมีความสนใจที่จะประเมินหลักสูตรคหกรรมศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ พุทธศักราช 2547 (หลักสูตร 5 ปี) เพื่อให้ทราบถึงการใช้หลักสูตรโดยรวม ตลอดจนนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร นอกจากนี้ผลที่ได้รับจากการประเมินหลักสูตรจะนำไปสู่การพิจารณาดัดสนใจที่มีต่อองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรและยังเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อประเมินหลักสูตรคหกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ พุทธศักราช 2547 (หลักสูตร 5 ปี) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

- 1) อาจารย์ผู้สอนกระบวนวิชาในหลักสูตรคหกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ พุทธศักราช 2547 (หลักสูตร 5 ปี) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ปฏิบัติงานสอนในปีการศึกษา 2552
- 2) บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรคหกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ พุทธศักราช 2547 (หลักสูตร 5 ปี) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในช่วงปีการศึกษา 2551 - 2552
- 3) นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในหลักสูตรคหกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ พุทธศักราช 2547 (หลักสูตร 5 ปี) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 4) ผู้บังคับบัญชาของบัณฑิตหลักสูตรคหกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ พุทธศักราช 2547 (หลักสูตร 5 ปี) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 5) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านคหกรรมศาสตร์และการศึกษาทางหลักสูตรและการสอนที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการสอนคหกรรมศาสตร์หรือมีประสบการณ์ทางการศึกษหลักสูตรและการสอน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การประเมินหลักสูตรครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินโดยใช้รูปแบบประเมินหลักสูตรแบบชิป (CIPP Model) โดยทำการประเมินแต่ละด้าน ดังนี้

- 1) ด้านบริบท (Context) เป็นการประเมินความชัดเจน ความสอดคล้อง ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ โครงสร้างและเนื้อหาวิชาของหลักสูตร
- 2) ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) เป็นการประเมินความเหมาะสมของปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย อาจารย์ นักศึกษาและทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการตามหลักสูตร ได้แก่ ตำรา อุปกรณ์การเรียนการสอนและสถานที่
- 3) ด้านกระบวนการ (Process) เป็นการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการศึกษา

- 4) ด้านผลผลิต (Product) เป็นการประเมินความเหมาะสมในด้านคุณลักษณะของบัณฑิต การนำความรู้ในหลักสูตรไปใช้ในการทำงาน ตลอดจนผลกระทบข้างเคียงที่เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตร

คำนิยามศัพท์

การประเมินหลักสูตร หมายถึง การพิจารณาตัดสินคุณภาพของหลักสูตรคหกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ พุทธศักราช 2547 (หลักสูตร 5 ปี) โดยใช้รูปแบบ CIPP Model ซึ่งพิจารณาจากบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิตของหลักสูตร

บัณฑิต หมายถึง ผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรคหกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ พุทธศักราช 2547 (หลักสูตร 5 ปี) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่สำเร็จการศึกษาในช่วงปีการศึกษา 2551 - 2552

นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในหลักสูตรคหกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อาจารย์ หมายถึง อาจารย์ผู้สอนกระบวนวิชาในหลักสูตรคหกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ พุทธศักราช 2547 (หลักสูตร 5 ปี) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้บังคับบัญชา หมายถึง บุคคลซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาการปฏิบัติงานของบัณฑิตหลักสูตรคหกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ พุทธศักราช 2547 (หลักสูตร 5 ปี) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ผลการศึกษาทำให้ทราบภาพรวมและข้อดี ข้อด้อยในด้านต่างๆ ของหลักสูตรคหกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ พุทธศักราช 2547 (หลักสูตร 5 ปี)
2. เป็นแนวทางสำหรับปรับปรุงหลักสูตรคหกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ พุทธศักราช 2547 (หลักสูตร 5 ปี) ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. นำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักศึกษามีคุณภาพมากขึ้น